

ANKETA O TRGU REPUBLIKE

OPROŠTAJ S BANOM — POVRATAK — I MOJ PRIJEDLOG

»U živom gradu sve je važno: trivijalnost paljenja cigarete do prometne gužve. Sama arhitektura u određenom času nije važnija ni od pojedinih prirodnih fenomena — kiše, žege. Tako ni trg nije samo trodimenzionalni urbani prostor, nešto što se promatra okom, nego totalni, dinamički ambijent«

Napuštajući ime reakcionarnog bana, Trg je vjerojatno želio napustiti i neka stara obilježja, stremiti k novima koja izražavaju bit našeg društvenog opredjeljenja. Vjerojatno da ban nije bio umiješan u te nesretne događaje 1848. njegova bi konjanička statua i dalje krasila ovaj prostor. Ili da su slučajno stari Zagrepčani odabrali nekog drugog podobnijeg velikodostojnika da ga postave na brončana konja, možda bi sukob oko uređenja Trga bio umanjen. To bi zacijelo ostao jedan tipični konvencionalni gradski trg s patetičnom skulpturom, ali bi imao svoj profil, bio bi dobrim djelom određen u svojem formalnom karakteru. Revolucionarna transformacija našeg društva značila je oproštaj s Banom, i to ne samo u prenesenom smislu, simbolički.

● Imajući na umu sve ove pretpostavke i fakte

Trg je proglašen Trgom Republike, što je najlogičnije za društvo u kome je pobijedila socijalistička revolucija, gdje je prvi put u njegovoj historiji promovirana republika i u kome se danas bježi bitka za samoupravni socijalizam. Za nas to znači isticanje važnosti svakom članu zajednice u kreiranju društvenog kretanja. Taj naziv Trgu ne bi smio biti samo usputan, prigodan nego bi morao izražavati svu bit zbivanja, prvo u društvu, potom na samome Trgu i tek onda bi se Trg mogao prostorno koncipirati.

Konvencionalni trg, bilo u povijesnom bilo u modernom ruhu, sa svojim statičkim formalnim obilježjem, podređen je kratkotrajnoj senzaciji promatranja. Najzanimljiviji je turistima, fotografima i namjernicima, kada će razne formalne odlike dati najviše trenutnih doživljaja bez stvarnog poniranja u život grada kojega trg reprezentira. U živom gradu trg ima drugi zadatak: da inicira, održava i aktivira život. SITUACIJE, DOGAĐAJI, GRUPE LJUDI KAO TRENUTAČAN MOTIV JEDNAKO JE VAŽAN, MOŽDA ČAK I VAŽNIJI NEGOLI IZGRADENI AMBIJENT! Situacija može biti izazvana od pojedinca, grupe ili mnoštva njihovom određenom namjerom, djelotačeu, pokretom. U živom gradu sve je važno: trivijalnost paljenja cigarete do prometne gužve. Sama arhitektura u određenom času nije važnija ni od pojedinih prirodnih fenomena — kiše, žege. Tako ni trg nije samo trodimenzionalni urbani prostor, nešto što se promatra okom, nego totalni, dinamički ambijent koji se osjeća svim čutilima i koji ima izravan utjecaj na naše ponašanje. Pozitivno je kada što više ljudi sudjeluje u zbivanjima a time i određivanju duha tog ambijenta i načina života. Ljude se ne bi smjelo tretirati kao kulturne i kreativne pasivce, već stalno otkrivati njihov kreativni instinkt koji će iz situacije u situaciju koristiti da formiraju prikladniji ambijent.

Stoga ne treba da do kraja definiramo prostorno-formalno rješenje, nego samo forum gdje će građani djelovati. Za Trg Republike to znači diskretna parterna intervencija: napuštanje signala kolnog prometa i uspostava novih signala za korisnika trga s novom aktivnijom namjenom.

Trg Republike pripada u prvom redu građanima Zagreba, jer su oni životno s njime vezani. Taj prostor ima zajedničku mjeru gradskog interesa. On predstavlja proširenje dnevnog boravka svakog zagrebačkog stana.

Baveći se isključivo Trgom Republike, kao da pomalo zaboravljamo ostale donjogradske trgove: Cvjetni Maršala Tita, Zrtava fašizma, Jože Vlahovića, Iblerov, Britanski, Kvaternikov, Leninov — koji nude kudikamo više mogućnosti od onoga što ovog časa pružaju. Minimalne intervencije npr. na Cvjetnom trgu stvorile bi na prostoru urbani biser u samom centru: rafinirani sentiment, romansa, intima. Svaki od spomenutih trgova mogao bi dobiti određeni profil, a svi skupa učinili bi ugodan splet gradskih trgova. Time bi Zagrepčani dobili cijeli niz različitih urbanih ambijenata i koristio ih ih iz dana u dan prema vlastitom raspoloženju i potrebi. Sve ne bi bilo orijentirano monocentrično k Trgu Republike. Gradski trgovci bi na principu stripa iskazali sve mogućnosti kolektivnog gradskog prostora. Iz toga bi karakter Trga Republike mogao biti polivalentan s naglaskom na društvenoj aktivnosti.

Imajući na umu sve ove pretpostavke ili fakte, posljednji prijedlog uređenja Trga Republike arh. Richtera ne bi trebalo prihvatiti, jer — osim formalne intervencije, bitno se ništa nova ne uvodi u postojeći ambijent, — a poprilično ga uzurpira.

● Destimulirajući nagovještaj

Autor konstatira da »na samom prostoru Trga nema sadržaja koji bi opravdali zadržavanje građana na njemu«, a »sadržaji u prizemljima zgrada koje omeđuju trg, većim su dijelom potpuno neinteresantni«. Bez obzira na to da li ovo stoji ili ne, što je u prijedlogu učinjeno da se ovo izmijeni? Danas na rubovima Trga stoji nekoliko restorana i kavana, velika robna kuća i niz trgovina, hotel i apoteka otvoreni cijelu noć, društvo kniževnika itd. Autor dodaje samo: kafe-bar, jedan kafić i snack, te četiri mini-trgovine, — sve u novoizgrađenim prostorima. Mada nezadovoljan postojećom ponudom sadržaja na Trgu, autor dodaje opet iste takve sadržaje. Njihovo skromno uvećavanje kazuje da se ništa bitno na Trgu neće mijenjati, pa niti njegova opušenost. Da je slučajno i potrebno ovo umjetno disanje s nešto nova ugostiteljsko-trgovackog prostora, ne bi li bilo normalnije potražiti taj prostor negdje na rubu Trga u jednom od tih »neinteresantnih prizemlja«. Time bi prijedlog prije postigao i ono čemu je navodno težio da bude — realističan. Upitno je da li u realistično pripada »reminiscencija kišobrana« na zapadnoj strani Trga koju bi inicirala raščlanjena kupola iz tamnog stakla s konstrukcijom iz bronce(?) To što je ovaj »pozitivni plastični volumen« primio jedan najobičniji ugostiteljski sadržaj tipa »Dubrovnika« ili »Mosora« pokazuje što sve skulptura može. Dodaćem kafe-bara kao da je autor čutio za mišljenje jednog broja ljudi što misli da se »fenomenom konzumacije« isključivo može riješiti problem Trga. Ukoliko bi to postao dominantnim motivom okupljanja ljudi na o, vrom Trgu, dobili bismo destimulirajući nagovještaj da će se bilo što izmijeniti.

Isticanje reminiscencije kišobrana kojih je nekada tu bilo, na kafe-baru, mogla bi se proširiti i s gljivom koje su možda nekoć tu rasle ili narezanu glavu luka koji se na Harmici jednom trgovao. Zapravo, vrlo male arhitektonske važnosti imaju ove poetične reminiscencije, jer ako još želimo te šestinske kišobrane, kojih je nekada tu bilo, možemo ih i danas postaviti. Dobar prijedlog da se na godinu dana postavlja najbolja godišnja skulptura na istočnom dijelu Trga kao da nameće pitanje zašto se taj prijedlog ne odnosi i na skulpturu kafe-bara šta je zamišljena da ostane permanentno. »Negativni plastični volumen«, postava drag-stora pod zemlju kao da je na evolutivnoj liniji djelovanja graditelja i projekatanta Trga — što je divno prikazano u kronološkom pregledu od prvih početaka. Nakon što su »ispreturnali« sve gore na površini, bijeg od svega toga pod zemlju. Posljednji prijedlog nudi zanimljiv način doživljavanja povijesnog formiranja Trga, pa kaže: »srednja ploha na svom najvišem platou ima 4 durbina okrenuta na sve strane svijeta u kojima će se moći vidjeti kako su te strane trga u prošlosti izgledale«, što se doimlje kao science-fiction vremeplov.

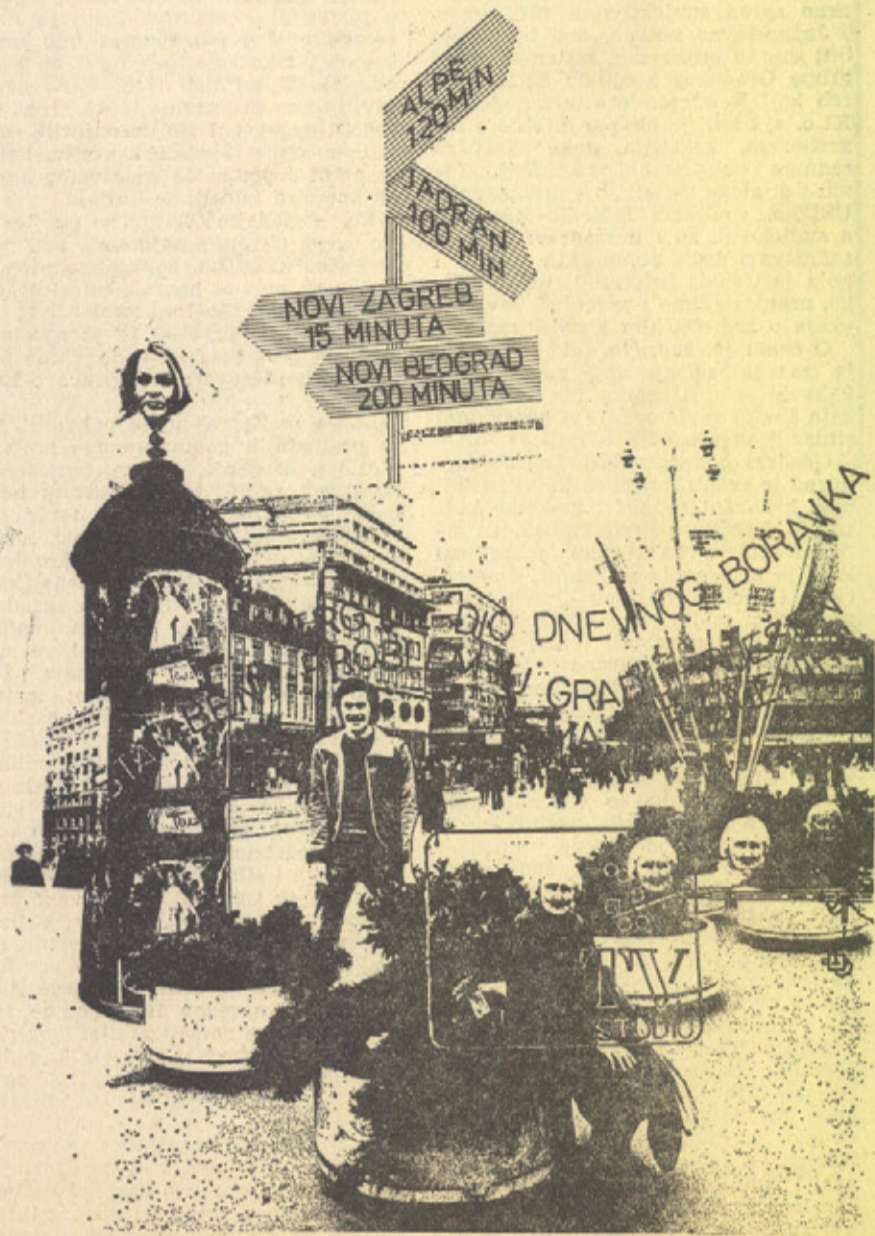
Najbolji dio prijedloga je ideja da se blago intervenira u parteru, no predloženo rješenje previše daje ugođaj mirogojske pogrebne atmosfere, a potom vrlo malo vični hodati po mozaicima. Steta da je s ovim prijedlogom nestao i posljednji javni WC u središtu grada. Možda je i bio nesimpatičan ali krajnje životan kutak na Trgu.

Ponudena stabla oraha, lipe i kestena ovdje nemaju velikog značaja; samo da se ne presade ona sa Cvjetnog trga. U tom prijedlogu ima malo simbolične ironije: aktualizira razmišljanje o zelenom fondu grada. Iako su se dizala nova i nova naselja, koliko se podiglo novih gradskih parkova? Sličnu simboličnu ironiju ima i voda koja se pojavila na Trgu. Zašto dopuštamo da nam građ kojega već sada rijeka dijeli, ni na jedan način nije prisutan na toj rijeci?

Studija gustoće na Trgu u jednom danu otkriva nam da je najviše ljudi uz tramvajsku stanicu, što smo i do sada znali i lako zapažali. Nije jasno čemu je ta studija poslužila. Loše je da rad ne daje takvu vrst podataka: koji profil ljudi dolazi na Trg, motivacije, relacije Trga spram novih dijelova grada itd., što bi sve moglo poslužiti kao podloga za jedan javni natječaj.

Sumirajući, ovaj se prijedlog čini kao povratak na ambijent jednog građanskog trga koji svojim ruhom može biti zanimljiv putnicima i namjernicima, a žiteljima njegovog grada i dalje će pružati vrlo malo. Sve zbivanja će biti pasivna — Trg će više izražavati statički prostor brončanog konjanika negoli dinamiku suvremenih životnih previranja.

Arhitektu Richteru potrebno je odati priznanje za trud koji je uložio aktualizirajući ovu temu, što će vje-

Lenko Pleština: Moj prijedlog s perspektiva Trga Republike

rojatno isprovocirati takav vid diskusija da će svatko, tko želi dati svoj prijedlog, taj prijedlog i dati.

● Uredi i ti Trg Republike

Moj prijedlog bio bi slijedeći: — »ŠESTA FASADA«, KAO PRIMARNI ZADATAK RJESAVANJA TRGA! Teško je vjerovati da će i najuspješnija intervencija na četiri pročelja i na parteru biti dovoljna, ako se ne reagira i na šestu plohu kojom je prostorno determiniran Trg. Zagreb je vjerojatno jedan od naših najzagadenijih gradova. Razarajući sastojci po naš organizam u zraku su koji udišemo, a zagadenost zraka lagano uništava i ostali biološki, pa čak i urbani ambijent oko nas. Vrijeme nad ovim gradom nije podređeno isključivo meteorološkim uvjetima nego i količini ispušnih plinova kojima iz dana u dan stvaramo sve veću barijeru između naš i pozitivnih prirodnih fenomena. Učinimo da se Trgu povrati sunce, svjetlo, zrak — da prozori bez straha ostanu raskriveni na kućama Trga jednako kao i ostalog grada. Pored ostalog, i neke vječne, iskonske teme mogu ponekad pridonijeti pulziranju ovog prostora; Trg pod mjesječinom ili drage zvijezde Velikog Medvjeda. Šesta fasada Trga neka bude plava boja neba.

— INFORMATIVNI CENTAR — za zbivanja koja se tiču svih građana, tribina na kojoj će se popularizirati aktualna akcija. Audiovizualnom komunikacijom i neposrednim susretima, ljudi bi se uključivali u tokove određenih poduhvata i animacija. Tu bi se mogli sreći ljudi iz gradske uprave i javnog života. Bolje od skulpture, bila bi instalacija grupe telefona što bi imali direktnu vezu s Vijećnicom, kako bi građanin u svakom času mogao priuipitati ili sugerirati u vezi s temom koja mu je prezentirana na Trgu. Niz detalja može biti vrlo atraktivan: grafikoni poslovanja pojedinih radnih organizacija, prikazi i portreti vrijednih i istaknutih radnih ljudi u nekoj akciji, na radnom mjestu, postaviti godišnju listu ljudi s najvišim prihodima u gradu, i drugi slični detalji. Danas se cijena 1 m² izgrađene površine već negdje oko milijuna: mnogima to nije jasno, a Društvo arhitekata je baš tu na Trgu, pa bi se mogli razviti zanimljivi razgovori. Da bi se sistem samoupravljanja stvarno afirmirao, potrebno je da samoupravljači ovladaju sa što je moguće više informacija, jer je posjedovanje informacija dobar put za ostvarivanje i političke moći.

Informativni karakter Trga bio bi sadržan u zadatku da preventivno animira ljude da u svojim samoupravnim tijelima aktivnije sudjeluju ili da ih pribude ako su presjedali sve manifestacije samoupravni odlučivanja.

— ISHODISTE PERFEKCIJE PROTIP, MODEL ZA GRAD — Čak ne odustajući niti mijenjajući nijedan od postojećih sadržaja na Trgu i oko njega, već samo oplemenjivanjem (može čak negdje i non-arhitektonskim sredstvima) mogla bi se postići nova

kvaliteta. Ako se ima na umu da i drugi prostori u gradu vaze za quazi-atraktivnim sadržajima, Trg Republike je u vrlo povoljnoj situaciji: najpopularniji gradski ugostiteljski, trgovački, poslovni sadržaji, razna društva itd., sve ono što može biti veoma atraktivno da bi ovaj prostor pulsirao gotovo 24 sata dnevno. Međutim svi bi oni trebali biti na takav način vodeni i opremljeni da naprosto predstavljaju perfekciju u našim prilikama. Korekcija radnog vremena, pažljiv izbor personala, najbolji izbor i usluga, učtivost, ljubaznost, demonstracije proizvoda, kratki specijalizirani tečajevi. Pred arkadama »Varteks« neka budu modne revije, pred jednom od nekoliko knjižara mogla bi se povremeno recitirati poezija. Voditi trgovinu, uredi ili snack na Trgu značilo bi veliku čast i preporuku, ali i veliku obavezu, jer bi oni bili uzor za sve ostale u gradu. Prostor Trga morao bi biti najčistiji u gradu da to bude »reminiscencija« na Zagreb — »beli grad«. Neka to bude masovna akcija uređenja trga a parole: UREDI I TI TRG REPUBLIKE, na svim koševima za otpatke. Ako to ne možemo postići u cijelom gradu, neke elemente »perfekcije« pokušajmo ustanoviti u njegovu ishodištu, i neka ono daje uzor ostalim dijelovima grada.

— PERMANENTNO PROGRAMIRANJE — Ukoliko se uistinu želi životnost na Trgu, ona se mora pripremati i inicirati zbivanjima. Postojećim rijetkim prigodnim skupovima kao npr. doček štafete, treba dodavati nove u širokom spektru, najrazličitijih profila: govor društvenog ili bilo kojeg drugog radnika, prvomajska parada, slavlja državnih praznika, narodnih svetkovina, projekcija žurnala, uvećani TV-prijenos, cilj biciklističke utrke, fragment radničko-sportskih igara, itd. Zimi ako se temperatura stabilizira ispod nule, vrlo se lako može napraviti javno klizalište. Ovo je dinamički prostor, i nikakva arhitektonska intervencija ne bi smjela to ukrutiti.

Cini se da je najvažnije uočiti da životnost na Trgu nije izražena samo u broju ljudi koji su se tamo našli. Važno je njihovo duhovno stanje i motivacija, nitko se ne bi smio osjećati samim, trebao bi se stvarati osjećaj kreativnosti i zadovoljstva u komuniciranju s drugim ljudima i novim, makar i banalnim, idejama i spoznajama.

Trg — asfalt, staklo ili kamen ne mogu biti životni.

To mogu biti samo ljudi.

Lenko PLEŠTINA ●